

УДК 37.04:74

Чирва О.Ч.

Криворізький педагогічний інститут,
ДВНЗ «Криворізький національний
університет»

ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИЗАЙН ЯК СТРАТЕГІЯ СТАНОВЛЕННЯ ПРОЕКТНОЇ КУЛЬТУРИ ДИЗАЙНЕРА

Чирва О.Ч. Педагогічний дизайн як стратегія становлення проектної культури дизайнера. В статті визначаються інтегральні показники проектної культури особистості. Окреслюються можливості педагогічного дизайну як стратегії становлення проектної культури майбутнього дизайнера на принципах цілісного, системного, особистісно-зорієнтованого, діяльнісного, культурологічного, проектного підходів до проектування освітньої системи.

Ключові слова: проектна культура, педагогічний дизайн, інноваційність, культуровідповідність.

Чирва Е.С. Педагогический дизайн как стратегия становления проектной культуры дизайнера. В статье определяются интегральные показатели проектной культуры личности. Намечаются возможности педагогического дизайна как стратегии становления проектной культуры будущего дизайнера на принципах целостного, системного, личностно-ориентированного, деятельности, культурологического, проектного подходов к проектированию образовательной системы.

Ключевые слова: проектная культура, педагогический дизайн, инновационность, культуросообразность.

Chirva E.S.H. Pedagogical design as strategy of the formation of the professional culture of designer. In the article the integral indices of the design culture of personality are determined. Are planned the possibilities of pedagogical design as strategies of the formation of the design culture of future designer on the principles of integral, systems, personality-oriented, activity, similar to the culture, design approaches to the design of educational system.

The keywords: design culture, pedagogical design, innovation, personality similar to the culture.

Постановка проблеми. Одним з напрямків оновлення вищої освіти є зорієнтованість на майбутнє, що передбачає здатність студентів до проективної детермінації майбутнього. «Інноваційне навчання» (за визначенням «Римського клубу») сприяє становленню творчої активності та відповідального ставлення до майбутнього. Дослідники зауважують, що потенційні можливості реформування «підтримуючого навчання» знаходяться, з одного боку, у відновленні збалансованих взаємозв'язків з системами соціокультурного простору («людина-виробництво», «людина – наука», «людина – людина»), а з іншого, у становленні проектної культури як якості конкурентоспроможного, зорієнтованого на майбутнє фахівця. Останнім часом педагогічні дослідження все більше зосереджуються на дизайнерських підходах (впровадженні варіативної проектної методології) до оновлення освітнього простору та здатності людини до продуктивної проектної діяльності.

Проблема становлення проектної культури майбутніх фахівців набуває найбільшої актуальності в дизайн-освіті. Варіативність дизайнерської методології зумовлює важливість особистісних якостей дизайнера, його ціннісних пріоритетів, усвідомлення можливих ризиків, ініціативності та відповідальності, що в єдності з фаховою підготовкою та системним дизайнерським мисленням складає підґрунтя проектної культури особистості.

Педагогічні дослідження демонструють зорієнтованість на вирішення окремих проблем і створення конкретизованих, сталих педагогічних технологій. Але в умовах зростаючої невизначеності та складності проблем, постійного оновлення змістовного компоненту освіти, найбільш актуальними стають міждисциплінарні та проблемно-зорієнтовані підходи до організації освітнього простору, які ґрунтуються на системному мисленні та «гібридному інтелекті». Кафедри дизайну, які відкриті останнім часом на підґрунті суміжних спеціальностей і мають значну кількість студентів, зауважують на проблемах створення оптимальних умов забезпечення особистісно-діяльнісного, інноваційно-проектного, культурологічного підходів до організації навчання. Вирішення означених проблем спрямовує на пошук освітніх стратегій комплексного, міждисциплінарного, інтегративного характеру. Вважаємо, що такою стратегією може виступати педагогічний дизайн, який можливо розглядати як оптимальне поєднання досвіду педагогічного проектування та здобутків соціального дизайну.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади становлення проектної культури особистості розглядалися з педагогічних та дизайнерських позицій. Теоретико-методологічні основи та перспективи розвитку проектної культури в галузі дизайну розглядалися в працях О. Генісаретського, В. Сидоренка, В. Глазичева. Окремі аспекти формування проектної культури майбутніх дизайнерів розглядали Т. Аввакумова, І. Белова, Т. Кауда, Н. Топіліна. Педагогічні дослідження проблем становлення проектної культури та педагогічного проектування представлені в працях В. Бедерханова, В. Безрукова, В. Беспалько, В. Гинецинського, Є. Полата, В. Сластьоніна, В. Серікова. Фактори розвитку інноваційної активності особистості досліджувались в працях К. Ангеловськи, Э. Роджерс, С. Коновець, Л. Корастильова, О. Советова,

Надійшла до редакції 10.10.2013

А. Хон, М. Кроз. Проблеми розробки та впровадження педагогічних технологій в навчальний процес розглядали Т. Ільїна, М. Нікандров, М. Кларін, А. Ромізовський, Н. Тализіна, Ю. Машбиць, О. Уваров. Науковці зауважують на перспективах розвитку педагогічного дизайну як методологічної основи поліпшення педагогічного процесу, що зумовлює необхідність подальшої розробки теорії та методики педагогічного дизайну.

Мета роботи. Нами вже розглядалась важливість педагогічного дизайну у забезпеченні системного, особистісно-спрямованого підходу до організації навчання [7]. Метою даної статті є розгляд педагогічного дизайну як стратегії ефективного становлення проектної культури майбутніх дизайнерів в умовах вищих навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна дизайн-освіта розуміється як складний культурний процес розвитку і саморозвитку особистості, як культурна пізнавально-творча діяльність суб'єктів у неоднорідному соціокультурному просторі. Вона спрямована на формування фахівця, який є носієм культурних цінностей, проектної культури та здатна до продуктивної творчості. Пошук моделі освіти, адекватної сучасному типу культури і відповідно новому етапу розвитку цивілізації, становить найактуальнішу проблему сучасної педагогіки. Дослідники стверджують, що метою змін системи освіти має бути створення моделі «культуrowідповідної людини», тобто людини не лише здатної сприймати, але і виробляти культурні цінності, утворюючи їх (за А.А. Вербицьким) [2:9]. «Людина культури» (за І.А. Зязюном) розглядається в системі комплексів інтелекту, почуттів, поведінки і визначається особистістю, яка здатна до рефлексивного сприйняття та продуктивної діяльності у середовищі сучасної художньої та метахудожньої культури. Тобто виявляє професійні якості у певному стилі діяльності, її результативності та творчому ставленні до фахових завдань. Узагальненим критерієм професійного становлення фахівців дизайнерських спеціальностей вважають індивідуальний стиль продуктивної творчої діяльності та його відповідність тенденціям розвитку культури. Стиль діяльності виявляється системоутворюючим механізмом на всіх рівнях становлення художньо-проектної свідомості та розглядається як важливий інструментарій дизайнерської освіти. Стиль діяльності є «метаіндивідуальною характеристикою» художньо-проектної культури особистості, визначається як цілісне багаторівневе явище, що детермінується різнорівневими властивостями інтегральної індивідуальності.

Цільова програма розвитку освіти України заважає на пріоритетності стратегічного мислення, спрямованого у майбутнє. Необхідність формування «інноваційної людини» (за визначенням В.Крем'я) спрямовує до розгляду методології освіти, як чиннику інноваційної діяльності людини. «Інноваційна людина» виявляє активність, самоприйняття, самоорганізацію, самоконтроль у реалізації власних можливостей. Становлення інноваційної особистості залежить як від становлення художньо-образного та раціонального мислення, так і стратегічного, системоутворюючого, проектного мислення, яке спрямоване у майбутнє. Саме здатність до проектної діяльності є умовою успішності особистості, критерієм визначення її інноваційного потенціалу.

В умовах розширення культурного поля мистецтва та дизайну становлення проектної культури дизайнера потребує генерації нових культурних форм та «інтелектуалізації» процесів художньо-проектної діяльності та творчості. Інтелектуалізація творчої діяльності пов'язана з набуттям досвіду керування процесами образотворення в залежності від мети художньо-проектної діяльності та зовнішніх умов. Відомо, що лише структурований образ набуває можливості опредметнення та втілення в життя.

Проектна культура – показник фахової компетентності, культуровідповідності та інноваційної спрямованості дизайнера, а індивідуальний стиль художньо-проектної діяльності складає якісне підґрунтя творчого потенціалу. Становлення проектної культури особистості потребує створення освітнього простору на проєктивних засадах. Соціально-гуманітарні освітні технології спрямовують на становлення проектної культури особистості через залучення студентів та викладачів до соціально значущої проектної діяльності як засобу набуття компетенцій пошуку, аналізу, освоєння та оновлення інформації, прогнозування та проєктування. Т.Л. Стеніна доводить, що педагогічне проєктування у сучасній освітній практиці виступає організуючим чинником учбової діяльності [6]. Проєктивний характер освітнього простору має в ґрунтуватися на розумінні інтересів та потреб учасників реалізації проєктів, що передбачає проникнення до мотиваційної сфери особистості через застосування механізмів ідентифікації та рефлексії. Рефлексія передбачає усвідомлення студентом власних емоцій та почуттів в процесі проєктування, відповідність результатів проєктування його очікуванням на актуальному для нього рівні. Якісні показники проєкту виявляють особистісну позицію та індивідуальний стиль проєктувальника. Не випадково проєкт, за визначенням С. Гессена, – це «практика філософії творця».

Дизайн-освіта має не лише співвідноситися з певною парадигмою проектної культури, а і ґрунтуватися на реалізації особистісно-значущих проєктів, моделювати, імітувати та відтворювати професійні, життєдіяльні зв'язки та відношення особистості [3:21]. Підкреслюється необхідність зв'язку педагогічного проєктування з особистісним розвитком, тобто спрямованістю на суб'єкт педагогічного процесу, його потреби в освіті та саморозвитку. Значущими для розвитку проектної культури виявляються такі особистісні якості як рефлексивність, адаптивність, стабільність, гнучкість, відповідальність, зорієнтованість на успіх. Підґрунтям проектної культури виявляються творчі якості, які виявляються у мотиваційно-ціннісній, інтелектуально-пізнавальній, емоційно-вольовій, діяльнісно-практичній сферах.

Виходячи з означеного, В. Серіков запропонував наступні закономірності педагогічного проєктування особистісно-зорієнтованої освіти: об'єктом проєктування має бути «подія в житті особистості», яка складає його реальний життєвий досвід; проєктування має бути сумісною діяльністю суб'єктів освіти; взаємодія в навчальному процесі є чинником особистісного досвіду учня [5].

Дослідники доводять, що культурологічний та особистісно-діяльнісний підходи до організації навчання виступають методологічним підґрунтям ста-

новлення проектної культури особистості в умовах вузівської проективної освіти. Об'єктивний зв'язок студента з культурою, наслідування і відтворення її системи цінностей створює умови самовизначення, саморозвитку і самореалізації особисті. Діяльнісний підхід передбачає як трансляцію та усвідомлення культурних зразків, так і їх творчу інтерпретацію, що створює умови засвоєння системного аналізу та проектного синтезу, розвитку передбачення та прогнозування, структурування, концептуального, стратегічного мислення як базових проектних здібностей особистості. Залучення активних методів та організація продуктивної навчальної взаємодії сприяє становленню активної пізнавально-творчої позиції, яка виступає чинником розвитку проектної культури дизайнерів. Актуальними для педагогічного дизайну є аксіологічний та особистісний підходи, які розглядають людину як найвищу цінність в соціокультурному просторі та створюють умови її саморозвитку самовизначення, самореалізації, самоутвердження в освітньому просторі. Ресурсний підхід розкриває потенції особистості та створює умови розвитку її рефлексії. Синергічний підхід забезпечує постійну взаємодію особистості з зовнішнім соціокультурним середовищем.

Педагогічний дизайн, як освітня стратегія, здатен створювати умови оптимального виваженого поєднання означених підходів в освітньому просторі, створювати педагогічні системи різного рівня і характеру в цілому або окремі елементи, які розглядаються у взаємозв'язку з цілісною системою. Розробка інноваційного педагогічного середовища на основі співробітництва, оригінальних педагогічних систем на підґрунті розвиваючого, активного навчання є підґрунтям становлення проектної культури студентів. Педагогічний дизайн виступає посередником між педагогічною теорією та практичною спрямованістю освітніх технологій. Якщо педагогічна теорія забезпечує концептуальне обґрунтування процесу навчання, то педагогічний дизайн – теоретичне підґрунтя для створення інтерактивних інформаційних освітніх технологій, у тому числі і гнучких, особистісно-спрямованих педагогічних технологій в галузі дизайн-освіти.

Ефективність застосування чисельних педагогічних технологій потребує від педагога поряд з методологічною обізнаністю, інноваційної, творчої діяльності, формою об'єктивізації якої виступає проектна культура. Педагогічне проектування виступає засобом структурування професійної діяльності викладача [1]. Важливу роль відіграють особистісні якості педагога, його готовність до педагогічної проблематизації, цілеукладання, прогнозування, проектування інноваційної системи принципів, змісту, форм, методів організації навчального процесу з наступним рефлексивним аналізом та корегуванням отриманих результатів педагогічних інновацій. Саме проектна культура педагога виступає підґрунтям його готовності до інноваційної діяльності та організації освітнього простору на проєктивних засадах.

Процесуальний аспект організації навчального проектування виявляється дуже важливим для становлення проектної культури студентів. Дослідники пропонують створення педагогічної моделі навчального процесу, яка відповідає об'єктивним та суб'єктивним умовам освітнього простору. Педагогічна модель на-

вчально-творчої діяльності має відтворювати суттєві проектні аспекти (процеси, структуру, параметри, етапи), які властиві певному виду дизайну і враховують ресурсні фактори.

Соціокультурне підґрунтя педагогічного дизайну дозволяє розглядати його як медіатор, культурний адаптер, здатний (за визначенням І. Розенсон) відтворювати імунітет особистості до сприйняття незвичного та пристосовувати його до буття, що постійно змінюється [4:193]. Це дає можливість дослідити фактори становлення «інноваційної людини», здатної до виважених рішень щодо майбутнього у варіативному полі культури. Вважаємо, що проблеми становлення проектної культури особистості мають досліджуватись у міждисциплінарному контексті з залученням методології та методів сучасного інформаційного дизайну.

Висновки. Педагогічний дизайн поступово наближується до безпосередніх учасників педагогічного процесу. Викладачі зосереджуються на впровадженні варіативної проектної методології, моделюванні педагогічних та дидактичних систем, використанні гнучких технологій навчання, спрямованих на становлення проектної культури майбутнього фахівця. Ми зробили спробу розглянути педагогічний дизайн з позицій соціального дизайну та прийшли до висновку, що теоретичні здобутки дизайну соціокультурної спрямованості постіндустріальної епохи здатні розкрити новий ракурс вирішення педагогічних проблем. Такий підхід дозволяє розглядати суб'єкт навчання як «метаіндивідуальність» із складними інтегральними якостями, становлення яких відбувається в освітньому та соціокультурному просторі.

Подальший напрямок дослідження. Актуалізація проектної культури особистості спрямовує на пошук умов та гнучких дизайнерських підходів до становлення таких складних особистісних утворень як інноваційність та культуровідповідність, активна особистісна позиція та індивідуальний стиль. Вважаємо, що дослідження теоретичних основ педагогічного дизайну та проектування освітнього простору на цілісних, міждисциплінарних варіативних засадах відкритого, гуманістичного дизайну має значні перспективи.

Література:

1. Башарина Л.А. Педагогическое проектирование базовых компонентов информационно-образовательного пространства / Л.А. Башарина // Современные технологии обучения «СТО-2004»: Материалы X Международной конференции, г. Санкт-Петербург 2004 г. – СПб. – Т.2. – С. 24–25.
2. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / Андрей Александрович Вербицкий. – М.: Высшая школа, 1991. – 257 с.
3. Ильин Г.Л. Теоретические основы проективного образования : автореф. дис. на соискание степени док. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика» / Г.Л. Ильин. – Рязань, 2003. – 21 с.
4. Розенсон И.А. Основы теории дизайна: Учебник для вузов / Инна Александровна Розенсон. – СПб.: Питер, 2006. – 219 с.
5. Сериков В.В. Образование и личность. Теория и практика проектирования педагогических систем / Владислав Владиславович Сериков. – М.: Логос, 1999. – 272 с.
6. Стенина Т.Л. Становление проектной культуры студентов в социально-педагогическом пространстве вуза: автореф. дис. на соискание степени док. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика» / Т.Л. Стенина. – Ульяновск, 2011. – 44 с.
7. Чирва О.Ч. Педагогічний дизайн як умова впровадження ефективних моделей мистецької освіти / О.Ч. Чирва // Педагогіка вищої та середньої школи: Збірник наукових праць / гол. Ред. проф. Бурак В.К. - Кривий Ріг: КДПУ, 2008. – Вип. 21. – 498с., С. – 344 – 351.